

ΠΡΟΛΪΕΤΗ / SPRING

ПРОЉЕЋЕ

SPRING

Како се дани над Бардачом полако продужују, зимске студени попуштају и снијег копни, на неки тајанствени знак биљни сокови се покрену и једна по једна прољетница процвјета. Морају да пожуре, јер чим порасту друге, јаче и веће зељасте биљке, а дрвеће и грмље олиста, оне ће се морати повући и чекати свјетлост новог раног прољећа. Први се појаве јагорчевина *Primula vulgaris* (L.) Grufb. 1754. и кукуријек *Helleborus odorus* Walds. & Kit. 1809. Чим осјете југовину, они неријетко провиरे чак и кроз снијег који се тек истаио. Мало за њима процвјетају висибаве *Galanthus nivalis* L. 1753. и јетренке *Hepatica nobilis* Miller, 1768, па прољетњи дријемовци *Leucojum vernum* L. 1753. и све тако једна по једна прољетница боји шуме и поља бојама својих цвјетова док се цијела природа не одјене у весело рухо какво и приличи том полетном добу препорода.

ДЕШНО

Трашћак на Матури – Колико живота се у њему крије?

As the days are slowly becoming longer over Bardača, the winter chills are weakening and the snow is melting and, at some mysterious sign, the plant juices start flowing and, one by one, the spring plants flower. They must hurry because as soon as the other stronger and bigger herbaceous plants grow and trees and bushes leaf out, they will have to retreat and wait for the light of the next early spring. Primrose *Primula vulgaris* (L.) Grufb. 1754 and Fragrant Hellebore *Helleborus odorus* Walds. & Kit. 1809 are the first to show up. As soon as they feel a touch of Sirocco, a lot of times they peep even through the thinning snow. Shortly after, Snowdrops *Galanthus nivalis* L. 1753, Hepaticas *Hepatica nobilis* Miller, 1768 and then the Spring-Snowflakes *Leucojum vernum* L. 1753 bloom, and so, one by one, spring flowers color the forests and fields with colors of their blossoms until the whole nature is dressed in the cheerful clothes, as it should be during such a dashing age of revival.

RIGHT

Reed bed on Matura – How many lives are hiding in it?

ЛИЈЕВО

Спрудник убојица (*Philomachus pugnax*),
током прољетње сеобе најбројнија
шљукарица на Бардачи

ГОРЕ ДЕСНО

Спрудник убојица

ДОЛЕ ДЕСНО

Спрудник убојица

И змије рибарице *Natrix tessellata* (Laug. 1768), које су понајчешћа врста гмизавца на Рибњацима, већ крајем зиме користе и најмању прилику да испужу из својих зимских скровишта и склупчане се изгрију на зубатом сунцу, а навече се опет враћају. Но, с наступањем топлијих дана, оне остају вани све дуже, постепено се пресељавајући у љетња боравишта.

Док зима тешко попушта и рано прољеће још с муком преотима позорницу, а биље

се полако буди, не дангубе ни животиње. Прво се покрену, наравно, птице. И оне осјећају дах божанске Весне над водама, шумама и пољима који зимовалице и селице зове да опет потраже своја гњездилишта даље на сјеверу, а станарице да обнове своје власништво над гњездилишним територијама.

LEFT
Ruff (*Philomachus pugnax*), the most numerous Wader in Bardača during the spring migration.

UPPER RIGHT
Ruff

LOWER RIGHT
Ruff

Already at the end of the winter, Dice Snakes *Natrix tessellata* (Laur. 1768), that are the most common species of reptiles in the Fishponds, use the slightest opportunity to crawl out from their winter shelters and curl up to get warm in the winter sun. Then, in the evening, they crawl back. But, as the warmer days arrive, they remain outside longer and longer, gradually moving to their summer homes.

While the winter is reluctant to let go of its grip and the early spring still with great difficulty takes over the stage,

the plants are slowly waking up and animals also waste no time. The birds, of course, are the first to move. They too feel the breath of the divine Vesna above the waters, forests and fields calling the winter resident birds and migratory birds to once again look for their nesting places further in the North and for the resident birds to reclaim the ownership over their nesting territories.

Сеоба птица на сјевер, у марту и априлу, на Бардачи је знак да је зима коначно побијеђена. Воде, тек ослобођене ледених окова, испуне се мноштвом разних патака, гњураца, лиски и барских кокица. Тада се могу видјети ријетки посјетиоци Бардаче, попут риђогралог гњураца, патке ластарке и ћубасте патке, као и они чешћи – патке кашикаре и гроготовци. У плиткој води, по блатњавим обалама и спрудовима тискају се велика јата спрудника убојица, а друштво им праве мрке спрутке, црвеноноге спрутке, зеленоноге спрутке итд. Врло ријетко међу њима се појаве и дугоноге властелице, сабљарке, црнорепе муљаче и дугоноге спрутке.

In Bardača, the bird migration to the North taking place in March and April is a sign that the winter has been finally defeated. Waters, barely free from the icy chains, fill up with scores of Ducks, Divers, Coots and (Common) Moorhens. Then, one can see some rare visitors to Bardača like Red-necked Grebes, (Northern) Pintails and Tufted Ducks, as well as those more common ones – (Northern) Shovelers and Garganeys. In the shallow water, over the muddy banks and sandbars, large flocks of Ruffs are jostling around while Spotted Redshanks, (Common) Redshanks, (Common) Greenshanks and others are keeping them company. Rarely, some Black-winged Stilts, (Pied) Avocets, Black-tailed Godwits and Marsh Sandpipers show up among them.

ЛИЈЕВО

Црногрли гњурац (*Podiceps nigricollis*) на гнијезду: Ријетка гњездарица Босне и Херцеговине

ДЕСНО

Барска шљука (*Gallinago gallinago*) осјетљивим кљуном проналази и вади глисте из муља

LEFT

A Black-necked Grebe (*Podiceps nigricollis*) on the nest: A rare nesting bird of Bosnia and Herzegovina

RIGHT

(Common) Snipe (*Gallinago gallinago*) finds and pulls out worms from the mud with its sensitive beak

ГОРЕ ЛИЈЕВО

Спрутке (*Tringa sp.*) – Још који залогај, па на спавање

ДОЛЕ ЛИЈЕВО

Зеленоноги спрудник (*Tringa nebularia*) – некад је добро бити сам

ДЕСНО

Мали блатарић (*Charadrius dubius*) – Гдје би он него у блато

Са обала рјечица и језера полијећу барске шљуре и уз храпаво “жвеп ... жвеп” муњевито одлете у цик-цак лету, док пјегаве спрутке одлете у великим круговима, уз мелодични поклик “вит-вит-цвицвици”, као и прутке мигавице, које се јављају са “чиф-иф-иф”. Полојке нису тако плашљиве. Оне само одлете десетак метара и наставе шетати уз стално климање затком. Небом круже соколови ластавичари, а орао рибар изводи величанствене вратоломије. Укратко, љубитељ природе не зна у шта би прије

погледао. Први од гњездарица-селица Бардаче стижу чворци – већ у марту мјесецу.

У прољеће, највише у априлу и мају, редовно наврати и црна рода. За разлику од бијеле роде, која воли отворене поплавне ливаде и људска насеља, она је птица великих мочварних шума и заједно с њима полако и сама нестаје.

UPPER LEFT
Sandpiper (*Tringa sp.*) – A few more bites
and then off to sleep

LOWER LEFT
(Common) Greenshank (*Tringa nebularia*)
– sometimes it is good to be alone

RIGHT
A Little Ringed Plover (*Charadrius dubius*)
– Where else would he go but in the mud!

(Common) Snipes take off from the river and the lake banks and with the coarse “zvep...zvep” sounds they fly zigzag while Green Sandpipers fly in big circles with their melodic cry “vit-vit-cvicvicvi” as well as Wood Sandpipers with the “cif-if-if” cry. Common Sandpipers are not so shy. They just fly some 10 meters away and continue walking while swinging their rear parts. (Eurasian) Hobbies circle the sky and Osprey performs some magnificent stunts. In a nutshell, the nature lover cannot decide where to look first. The first nesting-

migratory birds of Bardača to arrive are (Common) Starlings– already in March.

In spring, mostly in April and May, Black Stork comes by on regular basis. Unlike White Stork that likes open flood meadows and human settlements, it is a bird that belongs to the large swamp forests and it disappears together with them.

Много је плаховитија и клони се човјека. Иако је нешто мања од бијеле роде, представља величанствен приказ док лагано кружи небом испруженог врата и ногу.

Као и посвуда на сјеверној земљиној полулопти, када прољеће поодмакне, на Бардачи наступа вријеме удварања и парења. То поготово важи за водоземце и сувоземне кичмењаке. Отопљавање буди и рибе из мировања, а водоземце и гмизавце из зимске обамрлости. Чим се локвице и барице престану мрзнути, комарци у њих положије своја јаја из којих се ускоро излегу ларве.

It is much shyer and stays away from humans. Even though it is somewhat smaller than the White Stork, it makes a magnificent view while slowly circling the sky with its outstretched legs and neck.

In late spring, as everywhere else on the northern hemisphere, the time of courting and mating starts in Bardača. This is especially true for amphibians and dryland vertebrates. Melting down of ice wakes the fish up from the state of calm and amphibians and reptiles from the winter numbness. As soon as puddles and pools stop freezing, mosquitoes start laying eggs. Larvae will soon hatch from them.

ЛИЈЕВО

Спрудник убојица (*Philomachus pugnax*) тражи храну

ДЕСНО

Спрудник убојица (*Philomachus pugnax*) и жута пастирица (*Motacilla flava*) која је још у зимском перју

LEFT

Ruff (*Philomachus pugnax*) looking for food

RIGHT

Ruff (*Philomachus pugnax*) and Yellow Wagtail (*Motacilla flava*) still wearing their winter feathers

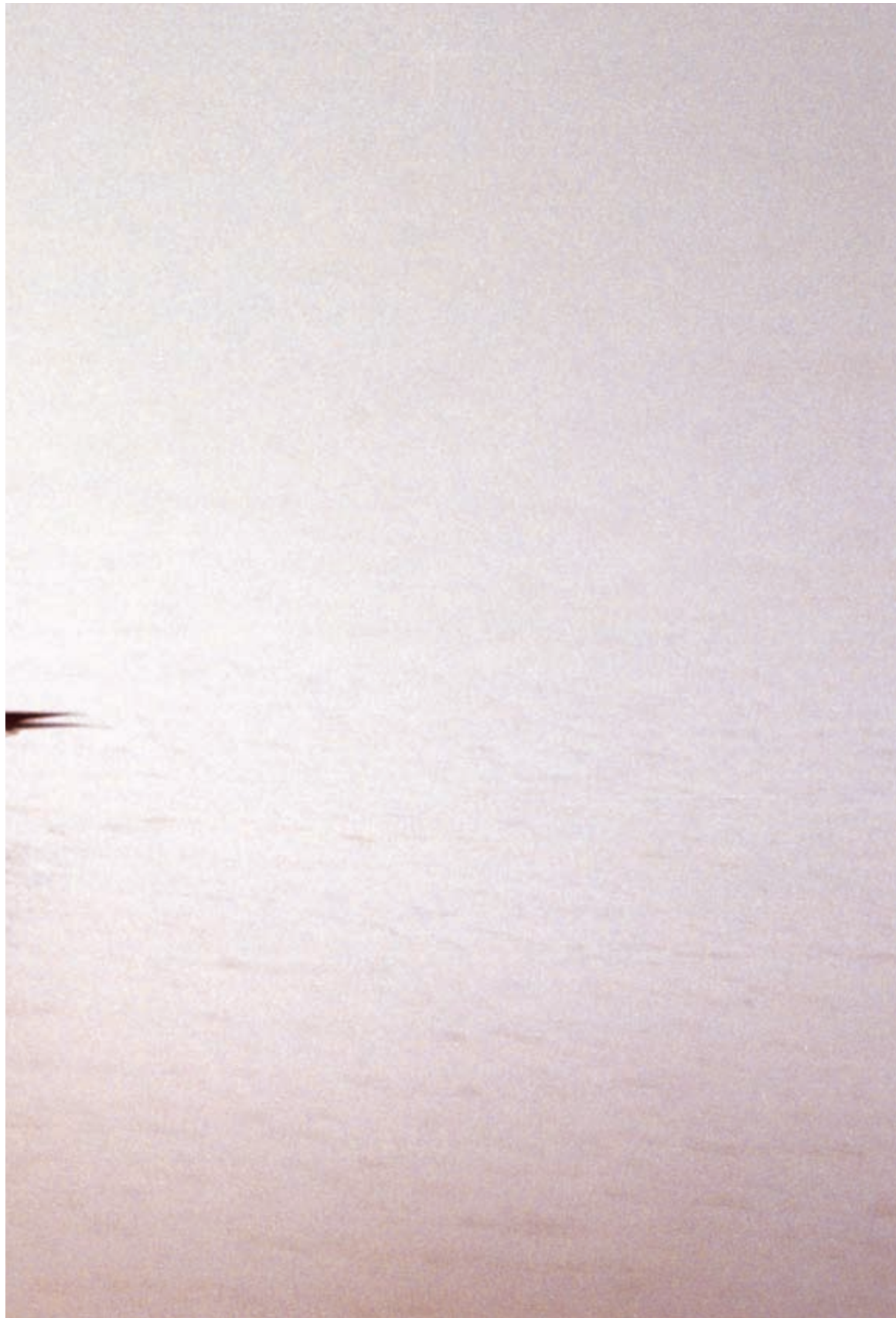

То знају и разни водоземци који спремно користе своју прилику. Мали водењаци (зову их још и мали мрмољаци или мали тритони) *Triturus vulgaris* (L. 1758), животињице споља донекле сличне гуштерима без крљушти, већ у марту или априлу – зависно од временских прилика, брже-боље изађу из својих скровишта у шушњу, испод камења, коријења и трулих пањева да и сами положи јаја на иста мјеста као и комарци како би њихове ларве искористиле тај богати извор хране. Иако су ларве комараца заиста врло ситне, оне су врло богате бјеланчевинама и мастима, а има их на милијарде, тако да су веома важан извор хране не само за рибе и водоземце, него и за многе барске птице, поготово за патке.

Десно

Властица (*Himantopus himantopus*) – мужјак у свадбеном перју изгледа заиста властелински

Different kinds of amphibians know that too and readily use the opportunity. Already in March or April, depending on the weather conditions, Common Newts (also known as Smooth Newts) *Triturus vulgaris* (L. 1758), the small animals somewhat similar in appearance to lizards but without scales, quickly come out of their shelters in the dry grass, under the rocks, roots and rotten logs to lay their eggs at the same places as mosquitoes so that their larvae could use this rich source of food. Even though the mosquito larvae are very small, they are rich in proteins and fat. There are billions of them and they are very important source of food not only to fish and amphibians but to many swamp birds too, especially ducks.

LEFT
Black-winged Stilt (*Himantopus himantopus*), a male in wedding feathers honestly looks royal

ЛИЈЕВО

Куц, куц – женка великог дјетлића
(*Dendrocopos major*)

ДЕСНО

Мали барски пјетлић (*Porzana parva*)

LEFT

Knock, Knock, - a female of Great Spotted
Woodpecker (*Dendrocopos major*)

RIGHT

A Little Crane (*Porzana parva*)

На далеком Сјеверу, гдје комарци живе по тундри у непрегледном мноштву, одрасле јединке и њихове ларве су готово искључива храна пачића и гушчића, младих лисконога и многих других барских птица. Наравно, на водењаке опет са радошћу чекају разне чапље, роде и друге барске птице у чијем јеловнику неријетко високо котирају. Према истраживањима др Обрата (1982), посебно их цијени мала бијела чапља у чијој исхрани они представљају чак 10,19 одсто од укупног броја јединки. На птичју жалост, ларве малих тритона се развијају споро, три до четири мјесеца, тако да је ова посластица приступачна највише у прољеће. Додуше, управо кад је и најпотребније.

In the far North, in tundra, where mosquitoes live in great numbers, the adult mosquitoes and their larvae are the sole diet of ducklings and goslings, young Phalaropes and many other marsh birds. Of course, amphibians are happily awaited by various Herons, Storks and other marsh birds and are highly rated on their menu. According to Dr. Obratil's research (1982), they are especially prized by Little Egret. In its diet, they represent almost 10.19 per cent of the total number of the individuals. Much to the bird's regret, Common Newt's larvae develop slowly and therefore this dessert is mostly available in spring. However, that is exactly when it is needed the most.

Исто то чине и жабице црвенотрби мукачи, само оне бирају веће равничарске воде, језера, рибњаке, бунаре и баре које никад не пресушују. Прво легло својих јаја полажу, као и водењаци, већ у марту или априлу, али, за разлику од њих, до краја лета положје још једно до два легла. Толико су бројне и тако активне од прољећа до јесени да је њихово сјетно мелодично гласање “пом-пом-пом” један од најобичнијих звукова на Бардачи. Зато су и веома корисне као дјелотворни природни уништивачи несносне гамади зване комарац, мада једу и друге инсекте, њихове ларве, мекушце, а не одричу се ни понеког сочног паука, само ако га успију дограбити.

Fire-bellied Toads do the same, only they choose larger plain rivers, lakes, fishponds, wells and pools that never dry out. They lay their first hatch of eggs, like the amphibians, already in March or April. But, unlike the amphibians, they lay another one or two hatches until the end of the summer. They are so numerous and active from spring to autumn and their sad, melodic sound “pom-pom-pom” is one of the most common sounds in Bardaća. They are very efficient natural exterminators of those horrid pests called mosquitoes, although they also eat other insects and their larvae and molluscs, they won’t give up on a tasty spider only if they can catch it.

НА ПРЕТХОДНЕ ДВИЈЕ СТРАНЕ
Утвај

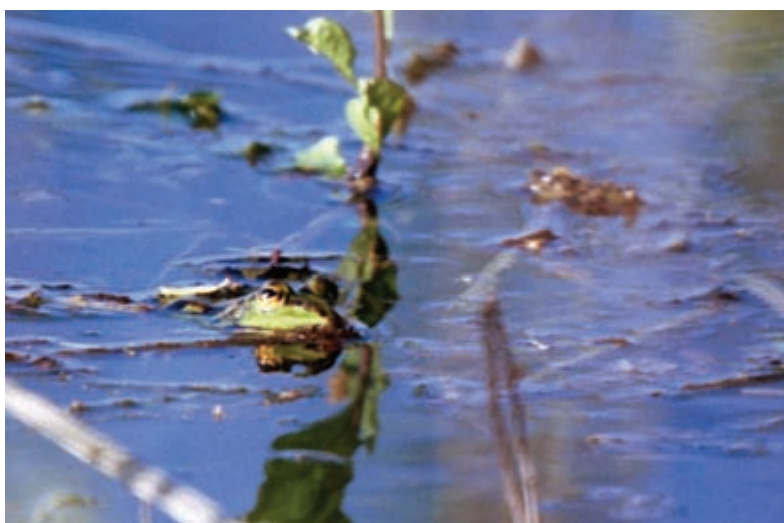
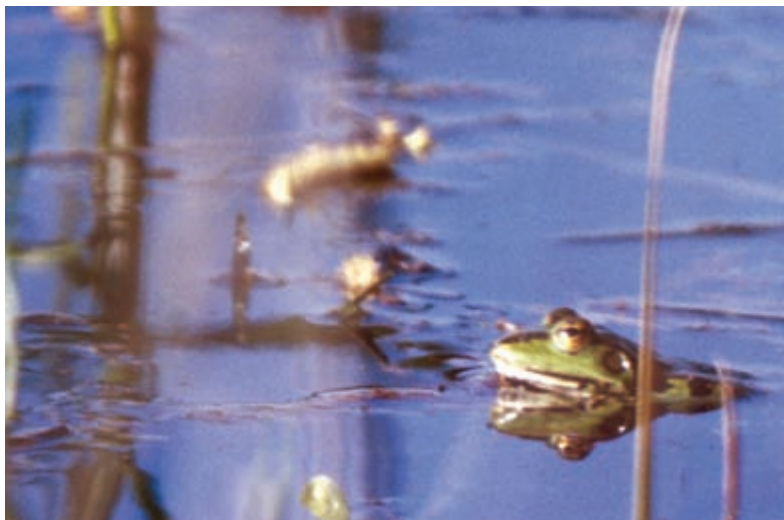
ЛИЈЕВО
Змија рибарица (*Natrix tessellata*) – овдје има доста хране

ДЕСНО
Змија рибарица (*Natrix tessellata*)

ON TWO PREVIOUS PAGES
Utvaj

LEFT
A Dice snake (*Natrix tessellata*) – there is a lot of food out here

RIGHT
A Dice snake (*Natrix tessellata*)

Женка полаже јаја у мањим групама од по 2 до 80 комада. У више полога положи укупно 80 до 100, па и до 300 комада. Јаја падају на водено биље или на дно и већ након 4 до 10 дана (зависно од температуре воде) из њих се излегу ларве. Оне опет метаморфозирају у одрасли облик након 2 до 3 мјесеца. Иако су отровне и крајње некусне, чак прилично високо котирају на јеловнику жутих чапљи са 10,32 одсто и гакова са 7,96 одсто од укупног броја јединки (Обратил, 1982). Овајје треба рећи и

неколико ријечи о жаби чешњачи. Као што је већ споменуто, др Обратил (1982) наводи налаз једног примјерка у узорку хране узетом од једног гаковог птића. Присуство те врсте није до сада потврђено непосредним налазом живог примјерка у Босни и Херцеговини. Разумљиво, птицама није никакав проблем скокнути преко ријеке Саве у сусједну Хрватску да и тамо нешто презалогаше, тако да поменути налаз можда потиче одатле и за сада се не може сматрати доказом да жабе чешњаче живе на Бардачи.

ГОРЕ ЛИЈЕВО

Бардачом одјекује весели крекет
зелене жабе (*Rana kl. esculenta*)

ДОЛЕ ЛИЈЕВО

Зелена жаба (*Rana kl. esculenta*)

ДЕСНО

Барска корњача (*Emys orbicularis*) –
нек'неко проба да ме нађе

Female lays eggs in small groups of 2 to 80. In several egg nests, she lays 80 to 100 and up to 300 eggs in total. Eggs fall on the aquatic plants or at the bottom and in just 4 to 10 days (depending on the water temperature) the larvae hatch. They metamorphose into their adult form in 2 to 3 months. Even though they are poisonous and utterly tasteless, they are still highly rated on the menu of Squacco Herons with 10.32 per cent and (Black-crowned) Night Herons with 7.96 per cent of the total number of individuals (Obratil, 1982). Here, a few words must

be said about Common Spadefoot. As mentioned, Dr. Obratil (1982) listed finding one specimen in a food sample taken from a (Black-crowned) Night Heron's young. The presence of that species has not been yet confirmed by a direct find of a live specimen in Bosnia and Herzegovina. Understandably, it is not a problem for birds to pop by across the river Sava into the neighboring Croatia for a bite, and therefore that find might originate from there and, for now, cannot be considered as a proof that Common Spadefoot lives in Bardača.

UPPER LEFT
Bardača is echoing with lively frog calls of Edible Frog (*Rana kl. esculenta*)

LOWER LEFT
Edible Frog (*Rana kl. esculenta*)

RIGHT
European pond turtle (*Emys orbicularis*) – Somebody just dare to find me

Ускоро након малих водењака и црвеногубих мукача из зимске обамрлости се буде језерске жабе *Rana ridibunda* Pall. 1771. и зелене жабе *Rana kl. esculenta* L. 1758, али оне са парењем почињу касније, тек од априла, када се њихов весели, али не баш и милозвучни, крекет посвуда ори – без престанка дању и ноћу.

Послије зимовања на дну водених базена, барске корњаче *Emys orbicularis* L. 1758. у марту или априлу обнављају своје активности и ускоро и саме приступају размножавању. Иако су веома плашљиве и опрезне, па нерадо напуштају воду, у том раздобљу се одрасле јединке често сусрећу на копну, понекад чак доста далеко од воде. Паре се како на земљи, тако и у води. С парењем почињу тек у узрасту од 6 до 9 година.

ЛИЈЕВО

Бизамски пацов (*Ondatra zibethicus*) – американац који се одомаћио на Бардчи и права је штеточина

ДЕСНО

Црна рода (*Ciconia nigra*) – риједак посјетилац Бардаче

Soon after Common Newt and Fire-bellied Toads wake up from the winter numbness, the Marsh Frogs *Rana ridibunda* Pall. 1771. and Edible Frogs *Rana kl. esculenta* L. 1758 follow, but they start the mating process later on, starting from April, when their jolly but not so fluting croak echoes around – constantly, day and night.

Having spent the winter at the bottom of the water basins, European Pond Terrapins *Emys orbicularis* L. 1758. renew their activities in March and April and start mating soon after. Even though they are very shy and careful and reluctantly leave the water, it is usual at this time to meet the adult turtles on land, sometimes quite far from the water. They mate both in water and on land. They start mating when they reach 6 to 9 years.

LEFT

A Muskrat (*Ondatra zibethicus*), an American who has successfully adapted to Barđača and he is a real pest

RIGHT

Black Stork (*Ciconia nigra*) – A rare visitor of Barđača

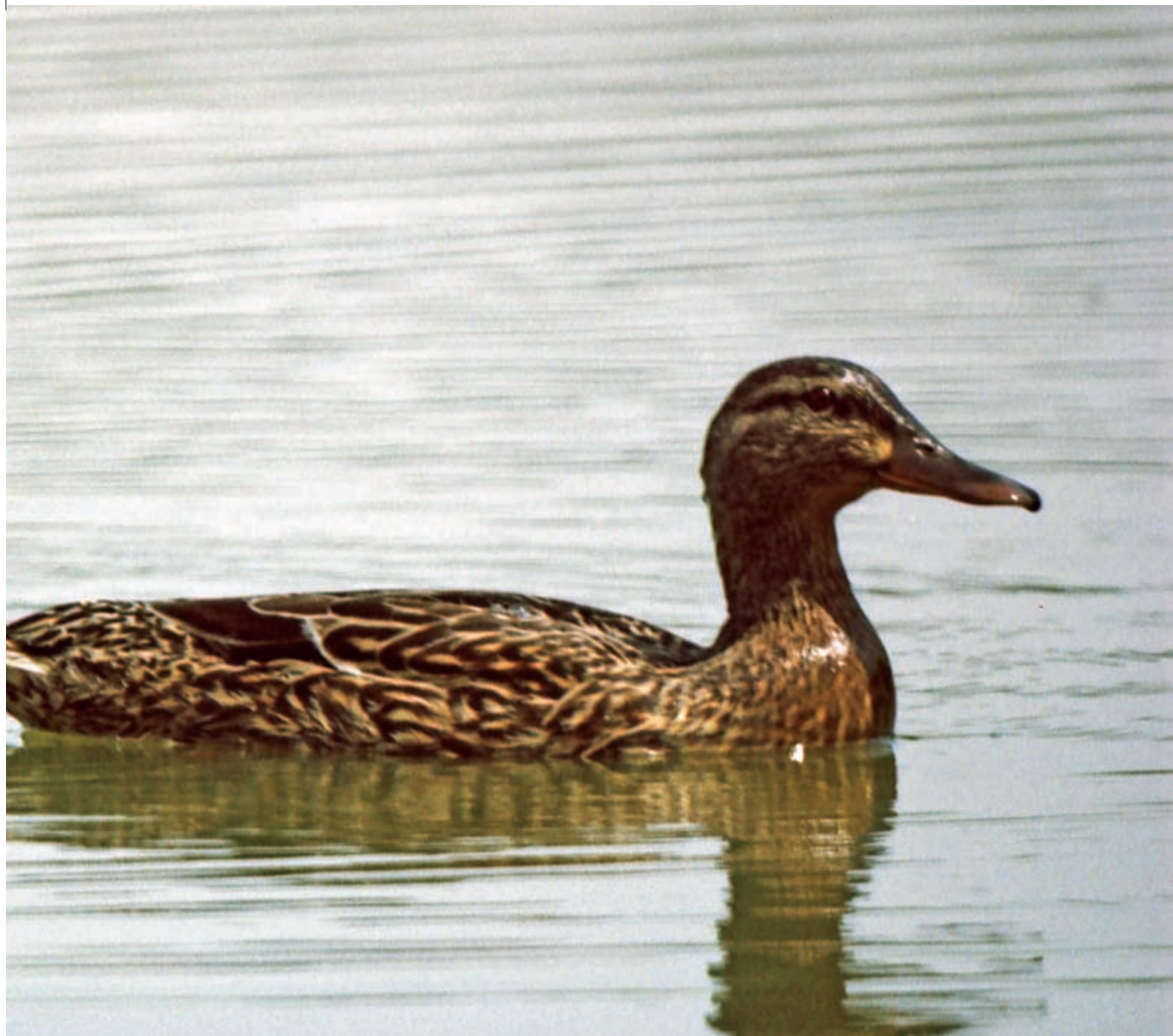

Мало касније, од априла до маја, паре се и змије рибарице. Обично по неколико мужјака покушава да се пари с истом женком. При том у огорченој борби од испреплетаних тијела која се гурају и провлаче једна између других створе живо “змијско клупко”. Можда је тај приказ подстакао Старе Грке да измисле причу о Горгони Медузи која је умјесто косе имала испреплетене змије, а својим погледом је скамењивала оног ко би погледао у њу.

врста најзначајније су видре *Lutra lutra* (L. 1758). Оне воде полуводени начин живота и некада их је било свуда гдје је у било каквој води било довољно рибе. Како код нас готово и немају природних непријатеља, а до хране долазе веома лако, видре живе спокојним и веома лагодним животом.

ГОРЕ
Шта ради пар дивљих патака глуvara (*Anas platyrhynchos*)? – „Глуваре“!

Од свих сисара који живе на Бардачи као природна ријеткост и угрожена

ABOVE
A pair of Mallards
(*Anas platyrhynchos*)

A little later, from April to May, Dice Snakes mate too. Usually, several males try to mate with the same female. Thereat, in the desperate fight of intertwined, pushing bodies trying to crawl one under other, they create a living snake ball. Perhaps it was a similar scene that prompted Ancient Greeks to invent the story of Gorgona Medusa who had intertwined snakes instead of hair. Gazing upon her would turn onlookers to stone.

The most important of all the mammals living in Bardača, the Com-

mon Otters *Lutra lutra* (L. 1758), are the natural rarity and endangered species. They lead semi-aquatic way of life and they used to live in any waters that had sufficient amount of fish in them. Since in our area they have no natural enemies and find food with ease, they live peaceful and cushy life.

Слободног времена имају на претек, па млади и одрасли уживају да се сатима играју и забављају. Но, што због драгоцјеног крзна, што због искрене мржње коју рибари одувијек гаје према њима, видре су с временом постале крајње ријетке посвуда у Европи, а поготово код нас. Срећом по природу (али на невелико задовољство узгајивача рибе), видра још увијек опстаје на Бардачи, иако понека страда од људске руке, што случајно – у вршама за рибу, што намјерно. Да би видра опстала и даље, мора се побринути за потомство. Иако је раздобље парења код њих јако растегнуто, младунци се обично коте у прољеће, већином у мају. За ту прилику видре у обали направе удобан подземни брлог застрт сувом травом, који је кратким ходником повезан са подводним улазом. Видрићи се рађају слијепи, а прогледају након 9-10 дана. Убрзо потом почињу излазити из брлога и упознавати свијет око себе.

ЛИЈЕВО
Гнијездо дивље патке глуваре (*Anas platyrhynchos*)

ДЕСНО
Гнијездо црвенокљуног лабуда (*Cygnus olor*) – и птица и гнијездо су „king size“

They have plenty of free time so the young ones and adults alike spend hours playing and having fun. But partially because of their precious fur and partially because of the true hatred that the fishermen feel for them since forever, the Otters became very rare everywhere in Europe, especially out here. Luckily for nature, (but not to the fish breeders' happiness), Otters are still surviving in Bardača. Some are killed by human hand, accidentally – in coops, or by purpose. If an Otter is to survive in the future, it has to keep looking after the young. Even though their mating period is very much stretched, the young usually come to the world in spring, mostly in May. For this occasion, Otters make a comfortable underground holt covered in dry grass and connected through the short corridor to the underwater entrance. Young Otters are born blind and start to see after 9-10 days. Soon after, they start coming out of the holt and getting to know the world around.

LEFT
A nest of a Mallard (*Anas platyrhynchos*)

RIGHT
A Mute Swan's nest (*Cygnus olor*) - both the bird and the nest are "king size"

Друга значајна врста сисара на Бардачи је досељеник из Америке – бизамски пацов или ондатра *Ondatra zibethicus* (L. 1766). Ондатре су у нашу природну средину доспјеле одбјежавши из кавеза у којима су узгајане ради крзна. Како нису имале много природних непријатеља, нити озбиљне конкуренције међу домаћим врстама, нагло су се умножиле и прошириле. На Бардачи су значајне управо због своје бројности и велике штете коју чине, нарочито разарањем рибњачких насипа. Као и сви глодари, оне немају проблема с размножавањем. Пошто се експресно коте и одгајају младе, до краја сезоне успију избацити и до три нова нараштаја штеточина.

Another important mammal in Bardača is an immigrant from America – Muskrat or Musquash *Ondatra zibethicus* (L. 1766). They arrived to our natural environment after escaping from cages where they were bred for their fur. Since they did not have many natural enemies or serious competition among the domestic species, they abruptly reproduced and spreaded all over. In Bardača, they are important because of their abundance and the damage they cause, especially by destroying the embankments of the fishponds. As well as all other rodents, they breed easily. Because they breed so quickly and raise their young so fast, they manage to have up to three generations of pests in a season.

ЛИЈЕВО
Пар црвенокљуних лабудова (*Cygnus olor*) – некад се ваља и одморити

ДЕСНО
Из ових бијелих јаја ускоро ће се испилити црвенокљуни лабудови (*Cygnus olor*) ...

LEFT
A pair of Mute Swans (*Cygnus olor*), – sometimes one needs some rest.

RIGHT
Mute Swans (*Cygnus olor*) will soon hatch from these white eggs ...

Ни птице не губе драгоценно вријеме. Од свих гњездарица Бардаче најнестрпљивије су дивље патке глугаре. Донедавно оне су биле и далеко најбројније, а тиме и најзначајније гњездарице непјевице на Бардачи. Када је зима блага, оне већ у фебруару почињу са удварањем, а нагњијезде се око првог марта. Наравно, ако је зима тврдоглава, па се сњегови и мразеви отегну, и глугаре морају попричекати са парењем све до априла. Биле временске прилике лијепе или ружне, задањи примјерци се нагњијезде око 20. априла. Касније се не исплати, јер пачићи не би стигли на вријеме одрасти толико да спремни дочекају зиму. Патке не воле да пјешаче, па су им гњијезда обично сасвим близу обале, скривена у трави, жбуњу, грању или испод подлокане обале. Понекад се деси да вам полете с гњијезда непосредно испред ногу док шетате поред рибњака.

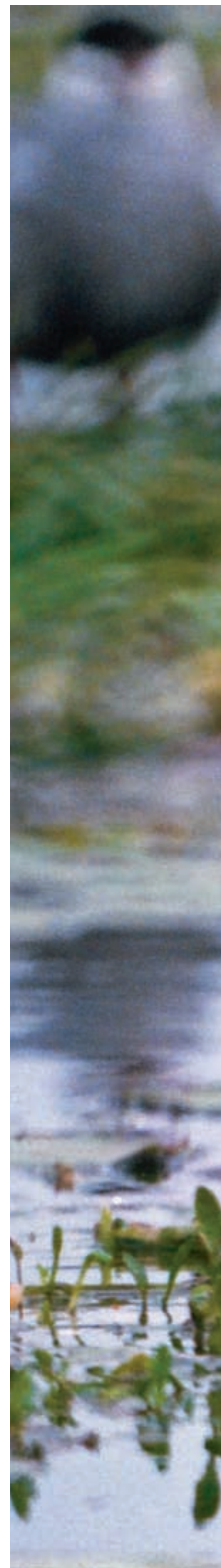
Birds waste no precious time either. Of all the nesting birds in Bardača, Wild Mallards are the most impatient ones. Until recently, they were the most abundant and therefore the most important nesting non-singing birds in Bardača. When the winter is mild, they start courting already in February and nest around the 1st of March. Of course, if the winter is being stubborn and snows and frost linger around, Mallards must also wait with the mating until April. Regardless of good or bad weather conditions, the last specimens nest around April 20th. It's useless to do it later because ducklings wouldn't have enough time to grow up sufficiently for the winter. Ducks don't like to walk so their nests are usually quite near the shore, hidden in grass, bushes, branches or under the water-worn banks. Sometimes, when you walk near the pond, one would fly off from the nest directly from under your feet.

ЛИЈЕВО
Црногрли гњурац (*Podiceps nigricollis*) у води, изгледа да плива без циља...

ДЕСНО
... незаинтересовано...

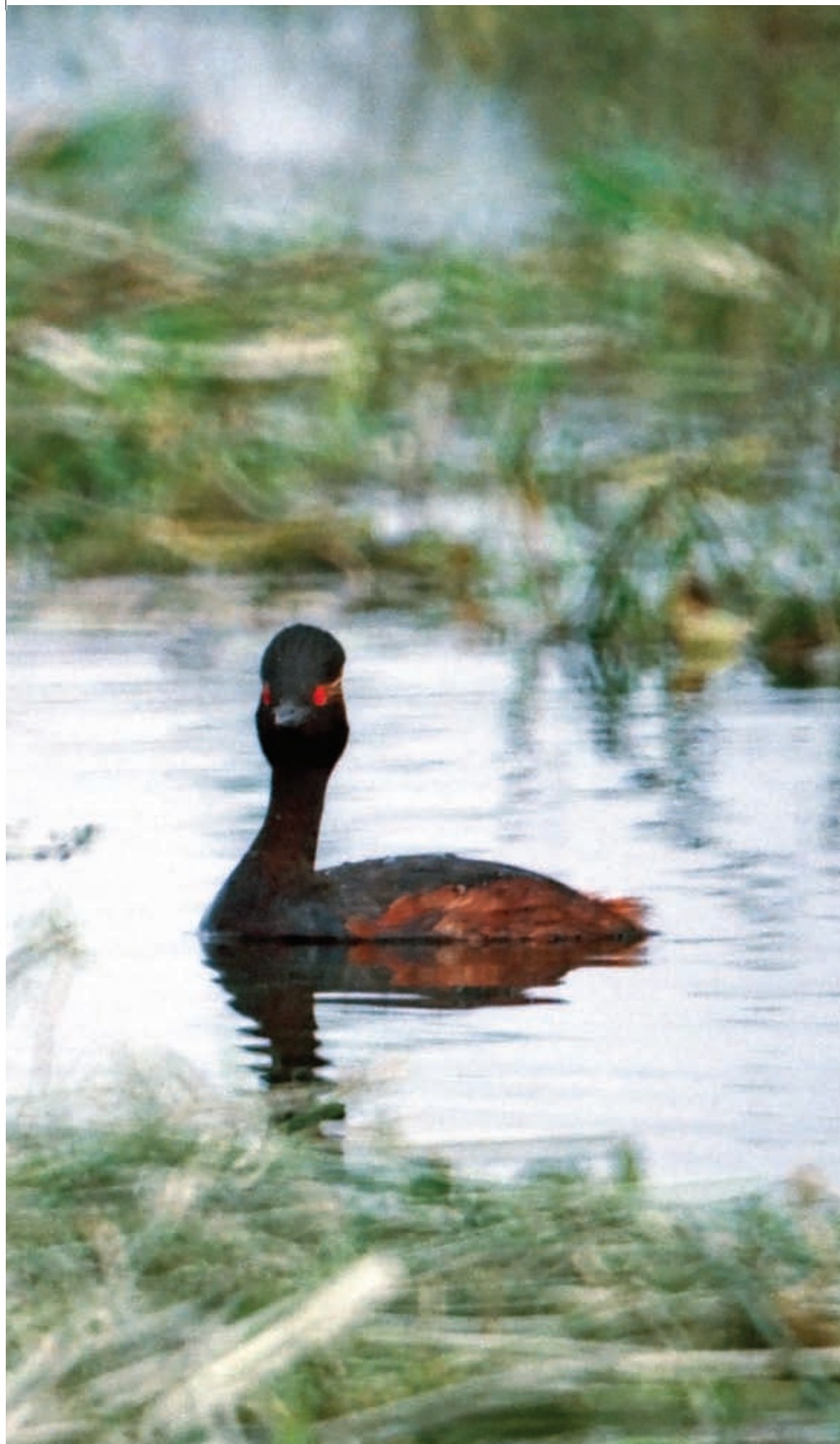
LEFT
A Black-necked Grebe (*Podiceps nigricollis*) in the water, it seems to be swimming aimlessly

RIGHT
...disinterested...

Исто тако, не часе часа ни вивци.
У исто вријеме кад и глуваре, само
на поплавним ливадама, они
одаберу погодан бусен траве или
хумку блата и на њему или уз њега
у плитко удубљење положи увијек
по четири јајета окренута шотама
према вани. Јаја су бојом тако
савршено прилагођена околини
да их је готово немогуће уочити
прије него што се угази у њих.
Вивкова јаја имају још једно важно
својство: веома су ушиљена,
тако да се не могу откотрљати и
испасти из плитког гнијезда.

Осим дивље патке глуваре, на
Бардачи се данас гнијезде још три
врсте патака: патка кресталака,
патка риђоглавка и патка њорка.

ЛИЈЕВО

... све док не нађе друштво...

НА СЛИЈЕДЕЋЕ ДВИЈЕ СТРАНЕ

Пред олују (језеро Превлака)

(Northern) Lapwings waste no time either. They choose a suitable hassock or grass tumulus on the flooded meadows and in a shallow pit on it or next to it they always lay four eggs with their rounded sides facing out. The color of the eggs is perfectly attuned to the surroundings and makes them practically impossible to spot before one steps into them. Lapwing's eggs have one more important characteristic: they are very pointed and can not roll or fall out of the shallow nest.

Apart from Wild Mallards, three more species of ducks are currently nesting in Bardača: Gadwall, (Common) Pochard and Ferruginous Duck.

LEFT

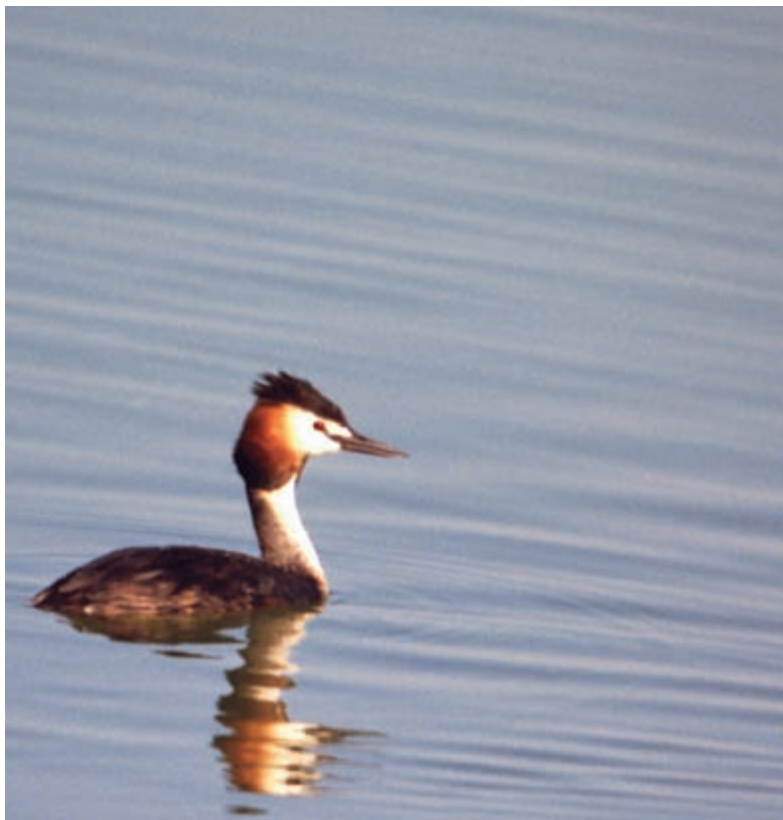
...until it finds some company...

ON NEXT TWO PAGES

Before storm (lake Prevlaka)

Оне су много опрезније, па се тако патке риђоглавке паре и гнијезде отприлике између 25. априла и 15. јуна, патке њорке од 1. маја до 20. јуна, а најопрезније су патке кресетаљке које то све обаве између 20. маја и 15. јуна. Донедавно на Бардачи се гнијездила и патка гроготовац, али од почетка 21. вијека није ни примијећена на Бардачи у вријеме парења и излијегања младих.

С друге стране, од 2004. године на Бардачи су се почели гнијездити црвенокљуни лабудови. То је једина позитивна промјена већег значаја у посљедњих четрдесетак година!

ЛИЈЕВО
Ћубасти гњурац (*Podiceps cristatus*) – Ко каже да фризура није важна?

ДЕСНО
Удварање ћубастих гњураца (*Podiceps cristatus*)

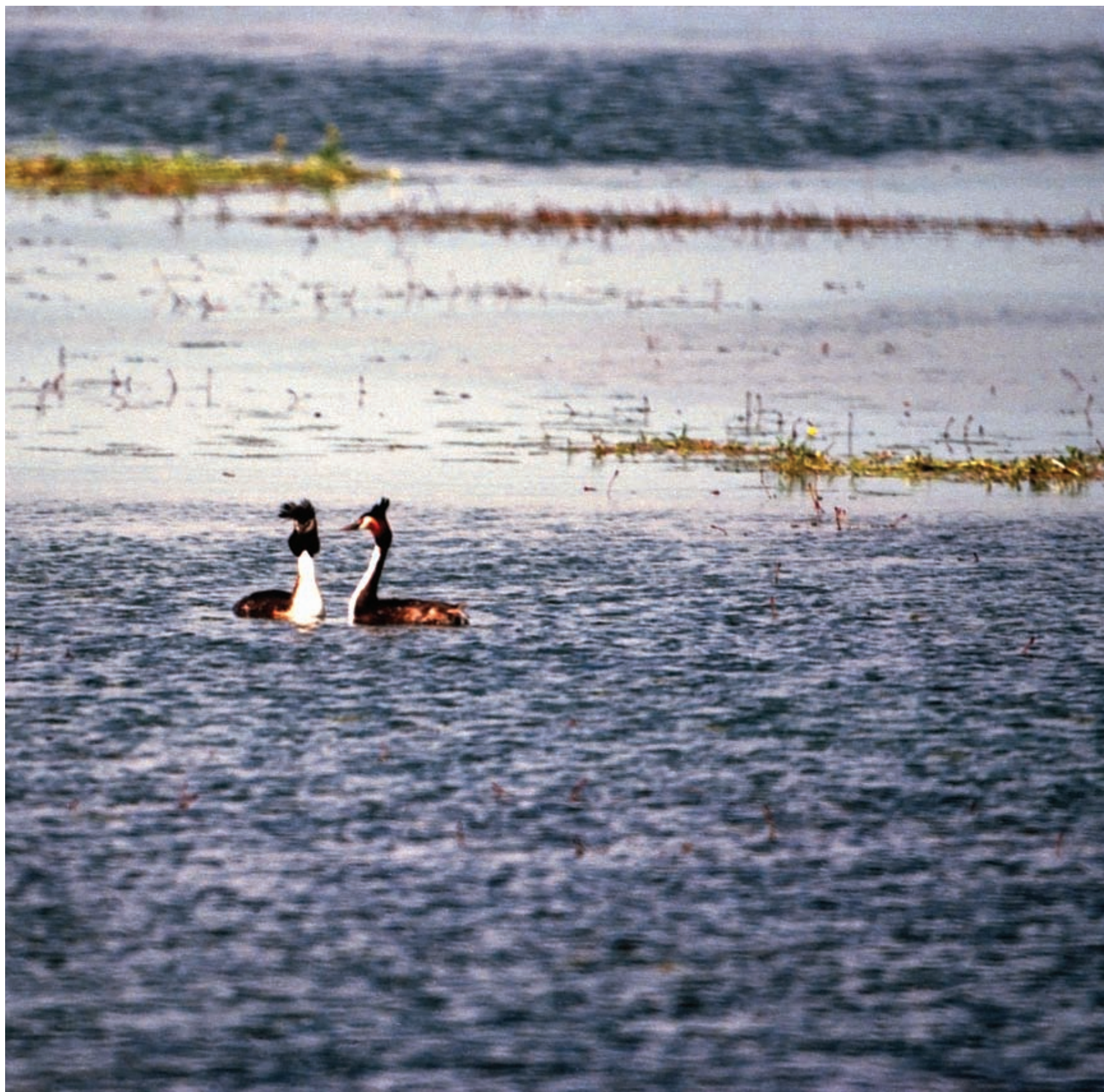
They are much more careful and (Common) Pochards mate and nest approximately between April 25th and June 15th, Ferruginous Ducks from May 1st to June 20th, and the most careful ones, Gadwalls, do their thing between May 20th and June 15th. Until recently, Garganey nested in Bardača as well, but it has not been spotted there during breeding or hatching period since the beginning of 21st century.

On the other side, since 2004, Mute Swans started nesting in Bardača. It is the only significant and positive change in the last forty or something years.

LEFT
Great Crested Grebe (*Podiceps cristatus*) – Who says hairstyle is not important?

RIGHT
Courting of Great Crested Grebes (*Podiceps cristatus*)

Добра је вијест да су својом љепотом и краљевском појавом придобили мјесно становништво, тако да су за сада добро заштићени од криволоваца. И они морају да пожуре, јер се лабудићи пиле малени, а морају нарасти до неколико килограма тежине прије доласка зиме. Зато се лабудови паре и гнијезде већ између 25. марта и 20. јуна. За гњездилиште најрадије бирају блатна острвца усред рибњачких језера, гдје савију велико гнијездо од трске и другог мочварног биља – међу трском, тик уз воду.

Уз лабудове, галебове и чигре, најзначајније гњездарице Бардаче по својој ријеткости представљају црноврати гњурци. Заправо, налаз колоније од 13 гнијездећих парова на језеру Дуго поље I, 2. маја 2004. године, једини је конкретни податак о гнијежђењу црновратог гњурца у цијелој Босни и Херцеговини у новије вријеме.

ЛИЈЕВО

Црна лиска (*Fulica atra*) – плес на води

ДЕСНО

Црна лиска (*Fulica atra*) – спокојни у свом дому

The good news is that their beauty and royal appearance brought them the affection of the locals and provided them with good protection from the poachers, for now. They also must hurry because the little Swans come to this world very small and have to grow up to several kilos of weight before the winter. That is why the Swans breed and nest already between March 25th and June 20th. For their nesting place, they usually choose muddy islands in the middle of fishponds where they make their big nest of reed and other swamp plants – amid the Common Reed and next to the water.

Together with Swans, Gulls and Terns, the most important nesting birds of Bardača, based on their rarity, are Black-necked Grebes. Actually, finding of the colony consisting of 13 nesting pairs in Dugo polje I lake on May 2nd, 2004 is the only specific piece of information about the nesting of Black-necked Grebes in the whole Bosnia and Herzegovina in recent times.

LEFT
(Eurasian) Coot (*Fulica atra*) - dancing on the water

RIGHT
(Eurasian) Coot (*Fulica atra*) - peaceful in their home

ЛИЈЕВО

Црна лиска (*Fulica atra*), пар на води

ДЕСНО

Црна лиска (*Fulica atra*) – око гнијезда увијек има шта да се ради

LEFT

(Eurasian) Coot (*Fulica atra*), a pair on the water

RIGHT

(Eurasian) Coot (*Fulica atra*), there is always something to do around the nest

Најчешћа и најкрупнија врста гњурца која се гнијезди на Бардачи је ђубасти гњурац. Он је селица, али на Бардачу се враћа већ у марту и парови се одмах бацају на заузимање гњездиле територије и удварање, али са гнијежђењем почињу тек од 20. априла. Они стално потврђују и ојачавају своју везу прилично замршеном церемонијом која се одвија на води. Партнери се поздрављају већ са велике удаљености, при чему испруже врат тик изнад водене површине, и долазећа птица у таквом ставу, попут глисера, направи круг око партнера, размећући се својом снагом и брзином. Затим слиједи синхронизовано пливање. Птице прво заједнички зароне, са дна дохвате снопић трулог барског биља, па изроне и усправе се у води.

The most common and the largest species of Grebes nesting in Bardača is the Great Crested Grebe. It is a migratory bird, but it returns to Bardača already in March. Immediately, the pairs start taking over the nesting territory and begin courting but the actual nesting starts only after April 20th. They reconfirm and strengthen their relationships by means of a very complicated ceremony that takes part on the water. Partners greet each other from the great distance while stretching their necks just above the water. An arriving bird with such a stand makes a circle around the partner, showing off its strength and speed. Then there is some synchronized swimming. The birds take a joint dive, get a bunch of rotten march plants from the bottom and then they emerge and straighten in the water.

Лијево

Ријечни галеб (*Larus ridibundus*) на гнијезду

Средина

Бјелобрада чигра (*Chlidonias hybridus*) у гнијезду

Десно

Вивак (*Vanellus vanellus*) у лету

Снажно веслајући ногама, издигну готово цијело тијело окомито изнад воде, па наkostenијешених перјаних зализака брзо врте главом лијево-десно, као да хоће да стресу воду с лица. Слиједи опет мало упоредног пливања и међусобног клањања, па опет климаће главом лијево-десно, уз повремено испуштање врло својствених кректасто-штектавих гласова, и тако редом. Призор свакако спада у најживописније понашање међу птичјим свијетом на Бардачи. Уз све то ђубасти

гњурци пронађу времена да од разноразног воденог биља направе гнијездо високо и до 80 цм. У њега женка снесе 3 до 6 јаја која су у почетку зеленкасто бијела, а касније поприме глинастобјеличасту боју, с понеком тамнијом мрљицом.

За разлику од гњураца, мужјак црне лиске, поред дивље патке глуваре, једне од најбројнијих гњездарица Бардаче, када је ријеч о птицама непјевицама, нема бог зна шта да покаже – нити има гиздаво рухо, нити је добар плесач.

LEFT
A Black-headed Gull (*Larus ridibundus*), in the nest

CENTER
A Whiskered Tern (*Chlidonias hybridus*) in the nest

RIGHT
(Northern) Lapwing (*Vanellus vanellus*) in flight

Strongly paddling with their feet, they raise almost their whole bodies upright above the water and with bristled feathery sideburns they quickly spin their heads left and right as if they want to shake off the water from their faces. Some parallel swimming and bowing follows; then again nodding left and right with occasional emission of some very characteristic croaking-yelping sounds, and so on. Most certainly, this scene represents some of the most vivid behavior in the world of birds in Bardača. With all this going on,

the Great Crested Grebes find the time to build up to 80 cm high nest from the various aquatic plants. Inside the nest, a female lays 3 to 6 eggs that are greenish-whitish in the beginning and later become clayish-whitish in color with a few darker spots.

As opposed to Grebes, the male of (Eurasian) Coot, as well as the Mallard that is one of the most common nesting birds of Bardača when it comes to non-singing birds, hasn't much to show – it neither has ornate clothes nor it is a good singer.

Он изабраницу свога срца покушава освојити марљивошћу и подузетношћу – стално проналази или од других отима и довлачи нови материјал за гнијездо (при томе је врло неспретан и траљав, па успут много више изгуби него што донесе) и нуди га женки или брани њихов мали гњездилишни простор од насртљивих сусједа. Уколико је напад на простор гнијезда озбиљнији, то јест ако је у инвазију укључен цијели сусједни пар, или више њих, у сукоб се врло одлучно укључује и женка.

ЛИЈЕВО

Бесплатан превоз – skupина бјелобраких чигри (*Chlidonias hybridus*) и један ријечни галеб (*Larus ridibundus*) на плутајућем острву

ДЕСНО

Јаја бјелобраде чигре (*Chlidonias hybridus*)

He tries to win over his sweetheart though diligence and entrepreneurship – all the time he searches for the new material for the nest or grabs it from the others (he is very clumsy and sloppy at it and loses much more material than he actually brings back) and then he offers it to the female or he defends it from the aggressive neighbors. If the attack on the nest is more serious, i.e. if both members of the neighboring couple or more of them are included in the invasion, a female takes a very decisive part in the conflict.

LEFT

A free ride - a group of Whiskered Terns (*Chlidonias hybridus*) and one Black-headed Gull (*Larus ridibundus*) on floating island

RIGHT

Whiskered Tern's eggs (*Chlidonias hybridus*)

Њихове борбе су посебно занимљиве због своје жестине, али и израженог спортског духа. У њима важе прилично строга правила, а супарници се користе готово искључиво ножним техникама, попут мајстора бразилске борилачке вјештине *sarocire*. То не би било толико чудно да се окршаји не одвијају на води! Наиме, они се изврну леђима на воду и свом жестином задају кружне ударце својим зеленим ногама. То дјелује као да великом брзином возе непостојећи бицикл, уз пуно прскања и пљускања по води.

Слично је и са другим врстама које се гнијезде на води: црновратим гњуџцима, малим гњуџцима, паткама, барским кокицама, галесовима, чиграма итд. Најозбиљније борбе воде лабодови. То су већ мечеви у супертешкој категорији, у којима се, поред штипања кљуном, које је дозвољено, размјењују и разорни ударци крилом. Ту нема шале, јер је ударац лабудовог крила тако жесток да може сломити тању кост.

ЛИЈЕВО

А из ових пјегавих јаја ускоро ће се испилити птићи црне лиске (*Fulica atra*)

ДЕСНО

А из ових још бројнија породица црне лиске (*Fulica atra*)

Their fights are especially interesting because of their violence but also because of their outstanding sportive spirit. There are strict rules of engagement and the rivals use only the foot techniques, as the masters of the Brazilian martial arts of capoeira do. That wouldn't be so strange if the clashes weren't on the water! Namely, they roll on their backs on the water and place circular blows with their green legs as strongly as possible. It looks as they are riding some imaginary bike at the great speed, with lots of splashing and tapping.

It is similar with the other species nesting on the water: Black-necked Grebes, Little Grebes, Ducks, (Common) Moorhens, Gulls, Terns, etc. Swans have the most serious fights. Those are heavy weight fights where, besides the allowed pinching with the beaks, there are some destructive blows with the wings. No joke there, since the blow of the swan's wing is so ferocious that it can break a thinner bone.

LEFT

And from these spotted eggs, the Coot's nestling (*Fulica atra*) will soon to hatch

RIGHT

And from these even a bigger Coot (*Fulica atra*) family

На површинама рибњака које прекривају састојине локвањића, бијелог и жутог локвања своју мјешовиту колонију смјештају многобројни ријечни галебови и бјелобраде чигре, а друштво им праве и малобројне обичне чигре. Ова чињеница добија сасвим ново значење када се има у виду да је Бардача једино мјесто у Босни и Херцеговини на којем се гнијезде те три врсте птица из породице галебова (Обратил, 1974). Нажалост, кошење барске вегетације које се због технолошких потреба рибњака редовно одвија управо у вријеме лежења и одгајања младунаца, десетковало је у новије вријеме њихове гњездеће популације, а обична чигра је можда већ и престала бити гњездарица Бардаче.

Слична тужна судбина задесила је и неколико врста чапљи и ибиса који су се некада гнијездили на Бардачи.

Numerous Black-headed Gulls and Whiskered Terns place their mixed colonies at the fishpond surfaces covered with stands of Yellow Floating Hearts, White Water Lilies and Spatterdocks while a few Common Terns keep them company. This fact is even more important when taken into consideration that Bardača is the only place in Bosnia and Herzegovina where these three birds from the family of Gulls nest (Obratil, 1974). Unfortunately, the mowing of the marsh vegetation that, due to the technological needs of the Fishponds, regularly takes place at the time when the young ones hatch and are raised has devastated their nesting populations in the recent times while the Common Tern might have already stopped nesting at Bardača.

Several species of Egrets and Ibises that used to nest at Bardača met the similar sad fates.

НА ПРЕТХОДНЕ АВИЈЕ СТРАНЕ

Ријечни галеб (*Larus ridibundus*), јато у лету

ЛИЈЕВО

Полојка (*Actitis hypoleucos*) стално клима затком

ДЕСНО

Пољски врабац (*Passer montanus*) – пјесма му није баш заносна

ON TWO PREVIOUS PAGES

A Black-headed Gull (*Larus ridibundus*), a flock in flight

LEFT

A Common Sandpiper (*Actitis hypoleucos*) is constantly nodding with its rear

RIGHT

(Eurasian) Tree Sparrow (*Passer montanus*) – it's song is not so enchanting

Др Обратил (1974. и 1983) наводи да су се на Ади Ракитовац гнијездили црни ибис или ражањ, 1972. године, и чапља кашикара, 1973. и 1974. године, али је њихово гњежђење ту прекинуто пробијањем канала кроз Аду Ракитовац ради скраћивања водених путева у језеру Ракитовац, што је довело до честог узнемиравања тих плашљивих птица. Мјешовита колонија гакова, жутих чапљи и малих бијелих чапљи на Ади Ракитовац, у којој је др Обратил (1974) набројао око 300 гњездећих парова, потрајала је све док након приватизације није посјечено све дрвеће и грмље којим је ада некад била густо обрасла. Гакови су се изгледа прилагодили и у мањем броју премјестили на преостало непосјечено дрвеће које расте на полуострву рибњака “Сињак”.

Мале бијеле чапље нису могле поднијети удар и данас само повремено наврате на Бардачу током сеобе и лутања, а по којим примјерак жуте чапље да се видјети и у вријеме гњежђења, али нема података да ли се ту и гнијезди или су то заостали неспарени примјерци.

Лијево
Риђа чапља (*Ardea purpurea*)

Десно
Пољски врабац (*Passer montanus*) за гнијездо бира најфинији материјал и не жали труда

Dr. Obratil (1974 and 1983) stated that Glossy Ibis nested at the Rakitovac River Island in 1972, and Spoonbill in 1973 and 1974 but their nesting there was interrupted by the channel cut through the Rakitovac River Island for the purpose of shortening the water ways on the Rakitovac Lake which resulted in the frequent disturbances of these shy birds. Dr. Obratil (1974) counted around 300 nesting pairs of (Black-crowned) Night Herons, Squacco Herons and Little Egrets in the mixed colony at the Rakitovac River Island which lasted until after the privatization when all the trees and bushes that grew thick over the river island were cut down. (Black-crowned) Night Herons seemed to have adjusted to and in smaller numbers moved to the remaining uncut trees growing at the peninsula of the “Sinjak” fishpond.

Little Egrets could not take the blow and now they only sometimes pop by Bardača during migration and vagrancy while some isolated specimens of Squacco Herons can also be seen during the nesting period but there is no information whether they are actually nesting there or those are unpaired birds that were left behind.

LEFT
A Purple Heron (*Ardea purpurea*)

RIGHT
(Eurasian) Tree Sparrow (*Passer montanus*) chooses the finest material for its nest and spares no effort

Од свих чапљи гњездарица Бардаче своју бројност за сада је добро сачувала једино чапљица. Она има скромне еколошке потребе и довољне су јој сасвим мале баре и тршћаци да би се прехранила и гнијездила. У прољеће се прво враћају мужјаци, одмах запосједају гњездилишна мјеста и започињу изградњу гнијезда. Неколико дана касније стижу и женке и преузимају послове око изградње у своје руке, односно кљунове и ноге, а мужјаци преузимају одговорност прикупљања материјала за гнијездо. Гнијездо је брижљиво скривено и камуфлирано, а женка у њега полаже 5-6 бјеличастих јаја.

Of all the nesting Herons at Bardača, so far only Little Bittern kept its numbers high. It has only modest ecological needs and very small pools and pieces of ground covered with reed are enough for it to feed and nest. In spring, the males are the first to come back, they immediately take over the nesting places and start building the nests. A few days later, females arrive too and take over the nest building work into their hands, i.e. into their beaks and legs while the males take over the responsibility of collecting the building material. The nest is carefully hidden and camouflaged and a female lays 5-6 whitish eggs in it.

ЛИЈЕВО

Језеро Превлака и планина Мотајица

ДЕСНО

Мужјак трстењака (*Acrocephalus palustris*) пјева и чаврља из све снаге, али му не би сметало мало вјежбе из солфеђа

LEFT

Lake Prevlaka and mountain Motajica

RIGHT

A male of Marsh Warbler (*Acrocephalus palustris*) singing and chattering out loud, but he could use some exercise in solfeggio

На Бардачи се још увијек гнијезди и риђа чапља. Она је одувјек била ријетка, а данас је још рјеђа због редовног кошења трске и смањења станишта.

Једна од најљепших птица Бардаче, а и цијеле Европе, свакако је водомар. Одоздо рђастонаранцаст, одозго небеско плав, са металним одсјајем, он, блистајући попут сафира, у стреловитом лету ниско надлијеће рибњаке или се попут камена обрушава у воду са гранчице изнад омиљеног риболовног мјеста. Он уопште не жури и тек крајем априла почиње с првим парењем и гнијежђењем. Но, претходно мора да се добро намучи да би у стрмој обали ископао око метар и по дубоко гнијездо, које онда обложи несвареним рибљим костима.

Purple Heron, too, is still nesting at Bardača. It has always been rare and is even rarer today because of regular mowing of the reed and the reducing habitat.

(Common) Kingfisher is one of the most beautiful birds in Bardača and in the whole Europe. Rusty-orangey from below, sky blue from above, with the metallic shine, glowing like a sapphire it flies like an arrow over the fishponds or, as a rock, it dives in the water from the branch above its favorite fishing place. It is not in hurry at all and starts the first mating and nesting only at the end of April. However, it must work hard to dig up a meter and a half deep nest in the steep bank and cover it with undigested fish bones.

ЛИЈЕВО

Велики трстењак (*Acrocephalus arundinaceus*) ни трску не савије

ДЕСНО

Трстењак (*Acrocephalus sp.*)

LEFT

Great Reed Warbler (*Acrocephalus arundinaceus*), it does not even bend a reed

RIGHT

A Reed Warbler (*Acrocephalus sp.*)

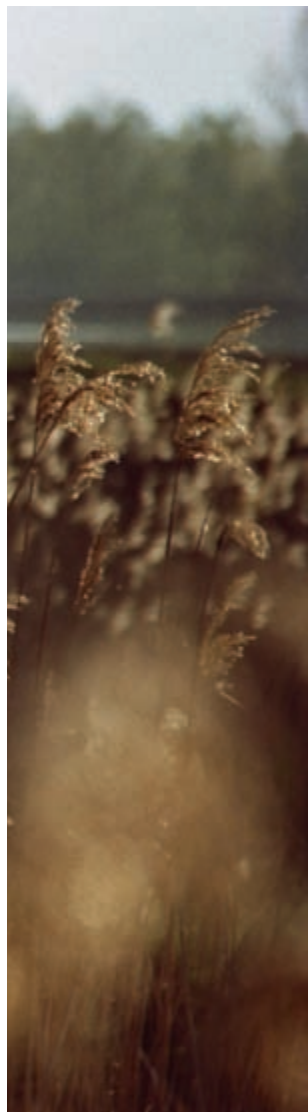
Лијево
Трстењак (*Acrocephalus sp*) у тршћаку

Десно
Пјесма великог трстењака
(*Acrocephalus arundinaceus*) – Нека ме
неко надгласа!

И неколико врста пјевица строго везаних за мочварна станишта морају се овдје поменути. Прије свега, посјетиоцима Бардаче падају у очи, или боље речено парају уши, безбројни велики трстењаци или ритски дроздови, чија је пјесма готово исто тако честа, громогласна и занимљива као и жабли кркет. Док мужјаци неуморно лармају својим “кири-кири, кара-кара”, њихове женке савијају занимљива и удобна гнијезда, повезујући двије до шест стабљика трске које служе као ногари на којима је гнијездо одигнуто пола до један метар од водене површине

и осигурано од наглих прољетњих поплава. Женка ту положи обично 4 до 5 јаја, на којима наизмјенично леже и она и мужјак 14 до 15 дана.

Врло слично чини и много рјеђи и неупадљивији (штета, пјесма му је куд и камо разноврснија и мелодичнија!) трстењак цвркутић, само користи финији материјал за гнијездо. Трстењак рогозар пак више воли густе насlage старог рогоза, високу траву или ситу, гдје савија гнијездо на висини до једног метра изнад тла близу водене површине, ријетко изнад ње.

LEFT
A Reed Warbler (*Acrocephalus sp.*) in the reed bed

RIGHT
A song of Great Reed Warbler (*Acrocephalus arundinaceus*) - I dare someone to sing louder than me!

Several species of the singing birds that strictly connected to the marsh habitats must be mentioned here too. First of all, numerous Great Reed Warblers catch the visitors' eye or, better said, the ear because their song is as common, as loud and as interesting as the frog's call. While the males tirelessly scream their "kiri-kiri, kara-kara", the females make interesting and comfortable nests, connecting two to six reed stems that are used as legs for the nest to be raised for half to one meter above the water and to be secure from the sudden

spring floods. The female lays 4 to 5 eggs and both her and the male take turns sitting on eggs for 14 to 15 days.

Much rarer and average (European) Reed Warbler does almost the same (a pity, its song is much more diverse and melodic!), only it uses finer material for its nest. Yet, Marsh Warbler prefers thick deposits of old Cattail, high grass or Rush where it makes its nest at the height of up to one meter above the ground, near the water, rarely above it.

Тихо, али упорно, механичко зујање у рогозу и сити, налик на рад каквог моторчића, непогрешиво одаје присуство њиховог даљег сродника, обичног цврчића. Изненађујуће је како тај мали пјевач може своје једнолично зујање “цп...цп...цп-цп-цп-цп-цаурррррррррррррррррррррр...” да интонира без прекида и по два минута или више. Он смјешта гнијездо на око пола метра висине изнад воде, у наслагама прошлогодишње сите.

ГОРЕ ЛИЈЕВО

Сива сјеница (*Parus palustris*)

ДОЛЕ ЛИЈЕВО

Велика сјеница (*Parus major*), женка с пауком у кљуну – да би млади добро расли, ваља прикупити пуно хране

RIGHT

Велика сјеница (*Parus major*) – Какав сластан улов!

Quiet but persistent mechanic hovering in the Cattail or Rush, like the run of a small engine, reveals without a mistake the presence of their distant relative, a Savi's Warbler. It is surprising how this little singer can intone its monotonous buzzing "cp... cp... cp - cp - cp - cp rrrrrrrrrrrrrrrr..." for two minutes or longer, without interruption. It puts its nest at half a meter height, in the deposits of the last year's Rush.

UPPER LEFT

Marsh Tit (*Parus palustris*)

LOWER LEFT

A Great Tit (*Parus major*), a female with the spider in the beak – for young to grow adequately, one needs to gather a lot of food

RIGHT

A Great Tit (*Parus major*) – Such a delicious catch!

У трсци се у исто тако великом броју као и велики трстењаци гнијезде и мочварне стрнадице, неупадљиве птичице налик на женку врапца покућара. Једино мужјаци у вријеме парења имају сасвим црну главу и бијеле “бркове”. Осим по бројности, значајне су и по томе што су животним потребама строго везане за емерзну мочварну вегетацију. Гнијезде се на тлу у трави, ријеткој трсци и старим наслагама сите или рогоза.

Неопходно је рећи пар ријечи и о бијелој сјеници. Ова тиха,

неупадљива птичица-станарица Бардаче спада у најспособније грађевинаре у птичјем свијету. Са прављењем првог гнијезда почиње већ крајем априла или почетком маја. Мужјак у кљуну донесе сламку коју једним крајем причврсти на границу врбе или раките, па је умрси око једне или више граница. Затим у те намотаје уплиће друге сламке док не начини основу једне крушколике врећице. Онда, заједно са женком, дотјерује ту грађевину тако што основно ткиво попуњава паперјастим биљним сјеменицама, па ту ватасту масу лијепи пљувачком.

ЛИЈЕВО

Женка велике сјенице (*Parus major*) – да би млади добро расли, ваља прикупити пуно хране

ДЕСНО

Сива сјеница (*Parus palustris*)

НА СЛИЈЕДЕЋЕ ДВИЈЕ СТРАНЕ
Сутон над Дугим Пољем 1

As well as the Great Reed Warblers, (Common) Reed Buntings, average looking little birds similar to the female of a House Sparrow, nest in great numbers in Reed. Only the males have the completely black heads and white “moustaches” during the mating period. Apart from their abundance, they are also important because their life needs strictly connect them to the emerged marsh vegetation. They nest on the ground, in the grass, sparse Reed and old deposits of Rush or Cattail.

It is necessary to say a few words about (Eurasian) Penduline Tit. This quiet,

average looking little resident bird of Bardača is one of the most capable builders of the bird world. It starts making its first nest already at the end of April or at the beginning of May. A male brings a straw in his beak and, on one end, attaches it to the Willow or Purple Willow branch and then wraps it around one or more branches. After that, he wraps other straws in those coils until he makes a basis for a pear-like bag. Then, together with a female, he adds to the structure by filling the basis with the downy plant seeds and glues this cotton-like mass with its saliva.

LEFT

A female Great Tit (*Parus major*), – for the young to grow adequately, one needs to gather a lot of food

RIGHT

Willow Tit (*Parus palustris*)

ON NEXT TWO PAGES

Nightfall over Dugo Polje 1

Конечно, гнијездо поприми облик крушколике вунене чарапе са врло малом саром налик на цријево, која служи као улаз. Ту женка снесе 5 до 8 ситних бијелих јаја, на којима сама лежи 12 до 15 дана. За то вријеме мужјак већ прави друго гнијездо не би ли привукао још коју женку! Може му се, кад женке на себе преузимају у цјелини и бригу о младима.

Десно

Гак (*Nycticorax nycticorax*) - Зашто је остао сам?

Finally, the nest starts to look like a pear-like wool stocking with a very little boot leg resembling a hose that is used as an entrance. A female lays 5 to 8 small white eggs in there and sits alone on them for 12 to 15 days. During that time, a male is already making a new nest trying to allure another female! He can do whatever he wants since the female takes the complete care of the young ones upon herself.

Right

(Black-crowned) Night Heron (*Nycticorax nycticorax*) – Why was it left alone?

Иако кукавице као врста нису строго везане за мочварна станишта, морамо и њих поменути, јер су неки њихови сојеви везани за поједине врсте мочварних птица пјевница. Оне на Бардачу долазе у априлу, али им није ни на крај памети да се труде око прављења гнијезда и подизања младих. Подло вребају прилику да подвале своје јаје у гнијездо неког несрећног пара трстењака (*Acrocephalus sp.*), црвендаћа, косова, дроздова пјевача или чак мајушних царића. Но, ни то није лако. Да би могле извести своју “прљаву работу”, кукавице су морале развити еволуционо сасвим нове способности. Прије свега, женка може да одлаже полагање јајета док год јој се не укаже повољна прилика, а када се то деси, онда га снесе у року од свега пар минута.

ЛИЈЕВО
Језеро Дуго Поље 1 – најнасељеније
птичје „царство“

ДЕСНО
Барска кокица (*Gallinula chloropus*)

Even though, as a species, the (Common) Cuckoos are not strictly connected to the marsh habitats they have to be mentioned as well because some of their kind are connected to some species of marsh singing birds. They come to Bardača in April but they don't even consider making an effort to build the nest or raise the young. Despicably, they wait for the opportunity to plant their own egg into the nest of some unlucky pair of Reed Warblers (*Acrocephalus sp.*), (European) Robins, (Common) Blackbirds, Song Trushs or even tiny Wrens. However, that too is not easy. In order to be able to do their “dirty job” the (Common) Cuckoos had to develop some evolutionary new capabilities. First of all, a female can postpone laying an egg until a favorable opportunity arises and when that happens, she can lay an egg within minutes.

LEFT
Dugo Polje Lake 1 – the most populated
bird “kingdom”

RIGHT
A (Common) Moorhen (*Gallinula chloropus*)

Лијево
Тек испиљени птићи црне лиске

Десно
Чворак (*Sturnus vulgaris*)

Но, ни то није све, јер је птић обично знатно већи од младунаца домаћина, па му је потребна сва храна коју преварени усвојитељи могу да обезбиједе да би се нормално развијао и растао. Зато су се еволуцијом код птића кукавице развиле врло снажне ноге и једна осјетљива површина на леђима која га присиљава да се гура са свиме што се налази у гнијезду док и посљедње јаје или птић злосрећног домаћина не испадне напоље. Кукавице иду још и даље – јединка која се излегла

код одређеног домаћина поново тражи исту врсту домаћина за своје младе. Тако су се развили одређени еволуциони сојеви кукавица чија се јаја међусобно разликују, а бојом, па донекле и величином и обликом личе на јаја устаљених домаћина.

Има и других птица које се масовно гнијезде на Бардачи, али су оне у суштини становници шумских и других станишта, па нису од посебног орнитолошког значаја за Бардачу, као првенствено мочварно станиште.

LEFT
The (Eurasian) Coot's youngs just hatched

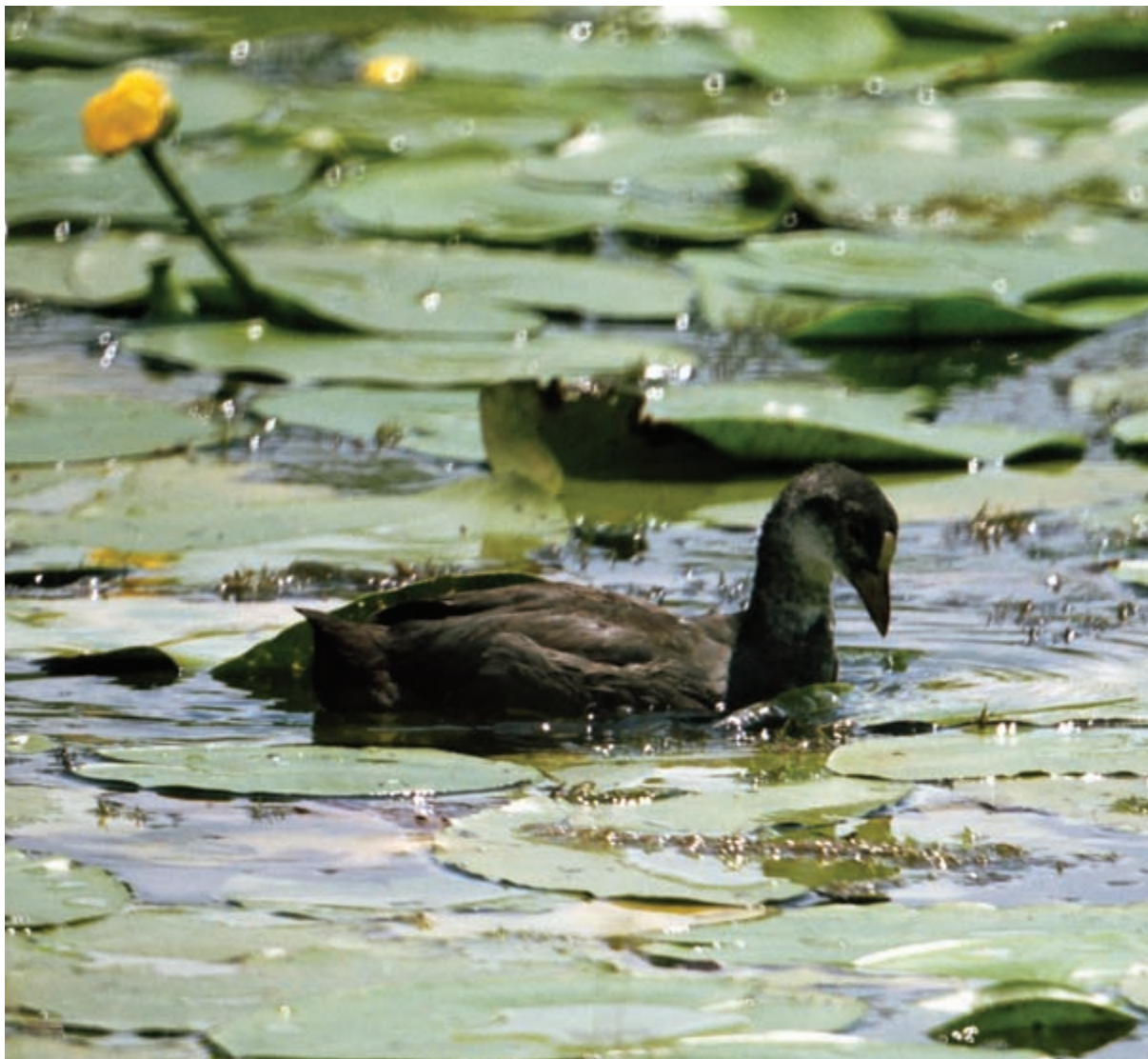
RIGHT
A (Common) Starling (*Sturnus vulgaris*)

But, that's not all because the nestling is usually much bigger than the host's nestlings and it needs all the food that the deceived foster parents can provide in order to develop and grow normally. That is why, through the evolution, the (Common) Cuckoos' nestlings developed strong legs and a sensitive area on their back forcing them to push everything from the nest until the last egg or the nestling of the ill-fated host falls out of it. (Common) Cuckoos go even further – an individual bird that hatched in the certain host's nest

looks again for the same species of the host for its own young ones. In such way, certain evolutionary strains of Cuckoos developed but their eggs look all different and in color and somewhat in size and shape resemble the eggs of their usual host.

There are also other birds that nest in Bardača in huge numbers, but they are essentially inhabitants of forest and other habitats and so have no special ornithological importance to Bardača that is predominantly a marsh habitat.

Ко се први гнијездио, први се усрећи и потомством. Тако се пачићи патке главаре испиле понекад већ почетком треће декаде марта. Они сасвим личе на домаће пачиће и чим се осуше, способни су да брзо трче, а пливају попут плута, само не смију предуго остати у води, јер им паперје не бива одмах довољно науљено. О њима се брине само женка. Некада су Бардачом у марту и априлу на све стране према води марширале колоне од по 7 до 15 љупких пачића

предвођених опрезном женком. Данас је то већ риједак приказ. Некако, само пар дана касније, испиле се и први вивци. Они невјероватно личе на кокошје пилиће, само им је маскирна шара другачија, више разбијена у неправилне мрлице и савршено их прикрива у околини. И они су потркушци, способни да се крећу и скривају чим се мало присуше.

Од водених птица након њих се прво пиле младунци барске кокице.

Лијево

Скоро сасвим одрасли младаца црне лиске (*Fulica atra*) би да се врати у већ натруло гнијездо – сигурност ...

Десно

... са мамом је било лакше

The one who built the nest first is the first one to be blessed with the offspring. That is how the Mallard's ducklings sometimes hatch already at the beginning of the third decade in March. They absolutely resemble the domestic ducklings and are capable to run fast as soon as they dry up and swim like a cork but they only should not stay long in the water because their down isn't immediately oily enough. Only a female takes care of them. In March and April in Bardača, there used to be lines of up to 7 to 15 charming ducklings marching towards the

water from all sides led by the careful female. Today, it is a rare sight. Somehow, only a few days later, the first (Northern) Lapwings hatch. They incredibly resemble the chicks of the domestic hen, only their camouflage pattern is different, more broken into irregular shaped smudges and hiding them perfectly in the nature. They are nidifugous as well, capable to move and hide as soon as they dry up a little.

When it comes to the aquatic birds, next to hatch are the (Common) Moorhen's young.

LEFT

Almost an adult, a young bird of (Eurasian) Coot (*Fulica atra*), would still like to go back to its already rotten nest – safety...

RIGHT

... it was easier with mom

И они доста личе на црне пилиће са огромним прстима на тамнозеленим ногама, само им је глава некако розикасто проћелава, а око очију имају велике свијетлоплаве колобаре између којих штрчи јарко црвени кљунчић са плавим врхом и жутим жвалицама. Иако су одмах након сушења паперја спремни да се врло вјешто веру по мочварном растињу, а исто тако вјешто пливају и роне, за разлику од пачића, они се и даље држе гнијезда. Све то важи и за младунце црне лиске, која им је врло сродна, само што се они почну пилити око мјесеца дана касније, тек почетком маја. Због голуздраве главе, прекривене зупчастим, црвеним, кожним, крестоликим израслинама и ријетким жутим, длакастим перцима која штрче из црног паперја на доњој страни главе, врату, грудима и леђима, више личе на некакве ситне диносаурусе.

ЛИЈЕВО

Барска кокица (*Gallinula chloropus*). Блиски сродник црне лиске, али много повученије нарави

ДЕСНО

Сиво перје црвенотљуних лабудиха инспирисало је причу о ружном пачету

They also resemble the black chicks with huge fingers on the dark green legs, only their heads are somehow pinkish and baldish and they have big light blue circles around the eyes with the bright red little beak with blue tip and yellow curbs sticking out of them. Even though they are ready to skillfully climb over the marsh vegetation immediately after the down dries up and to swim and dive, unlike the ducklings, they continue to stay close to the nest. All of that as well applies to the young of the (Eurasian) Coot, which are related to Moorhens but start hatching about a month later, just at the beginning of May. Because of unfledged heads, covered with jagged, red, skinny, crest-like outgrowths and thin yellow, hairy feathers sticking out of the black down on the lower part of the head, neck, breast and back, they look more like some tiny dinosaurs.

LEFT

A (Common) Moorhen (*Gallinula chloropus*). A close relative of (Eurasian) Coot, but much more shy

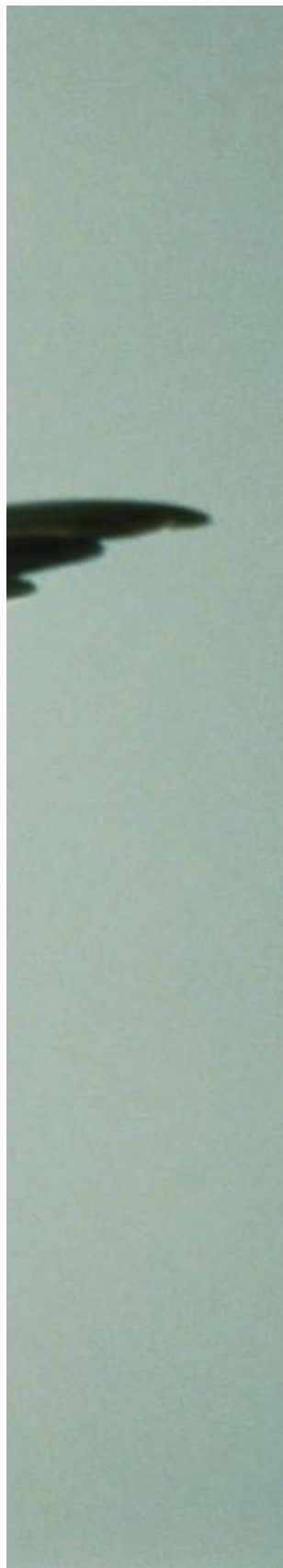
RIGHT

Grey feathers of young Mute Swans provided a motif for the story of the Ugly Duckling

Ма како да за човјека можда изгледају непривлачно, тим им украси омогућују да се по потреби изванредно прикрију међу плутајућим воденим растињем. Двадесетак дана након младунаца барске кокице, пиле се и младунци малих гњураца. И они изгледају попут пилића и пачића, само су им главе ишаране црно-бијело и имају голе површине између очију и кљуна и на тјемену, а одмах су способни да пливају и роне.

Слиједе црвенокљуни лабудови крајем априла и тако редом једна по једна врста док прољеће непримјетно прелази у љето.

ЛИЈЕВО
Бјелобрада чигра (*Chlidonias hybridus*), у лету

ДЕСНО
Друштвени живот црвенокљуних лабудова на Превлаци

НА СЛИЈЕДЕЋЕ ДВИЈЕ СТРАНЕ
Јато ријечних галебова (*Larus ridibundus*)

No matter how unattractive they might look to a human, those ornaments enable them to hide awfully well among the floating aquatic vegetation, when necessary. The young of the Little Grebe hatch some twenty days after the (Common) Moorhen's young. They also resemble chicks and ducklings, only their heads are sprayed in black and white and have bald areas among the eyes and the beak and on the vertex but they are capable to swim and dive immediately.

At the end of April, the Mute Swans follow, and so on, one by one species, as the spring inconspicuously changes into the summer.

LEFT
Whiskered Tern (*Chlidonias hybridus*), in flight

RIGHT
Social life of Mute Swans at lake Prevlaka

ON NEXT TWO PAGES
A flock of Black-headed Gulls (*Larus ridibundus*)

